

Vidět tvýma očima

Služba: Asistence pro děti se zrakovým postižením

Metodika výcviku asistentů pro děti se zrakovým postižením (dále nevidomé děti)

Základní struktura výcviku:

I. blok – 1. den:

Seznámení s důsledky absence zraku.

Praktický nácvik doprovázení nevidomých a zrakově postižených osob.

Základy první pomoci.

II. blok – 2. den:

Specifika práce s nevidomými dětmi v projektu.

Praktické aspekty fungování projektu.

III. Zkušební pochůzka.

Časová dotace výcviku: 18 výukových hodin po 45 min. + zkušební pochůzka

Lektorský tým: Profesionální pracovníci s kvalifikačními předpoklady pro daná témata, obvykle VŠ vzdělání a zkušenost s tematikou sociální práce se zrakově postiženými.

Cíle výcviku:

1. Motivovat účastníky k zodpovědnému a iniciativnímu přístupu k práci asistentů.
2. Informovat účastníky o problematice zrakově postižených osob a o specifikách cílové skupiny služby - dětí a mládeže se zrakovým postižením.
3. Vyškolit účastníky ve způsobech bezpečného doprovázení zrakově postižených osob a v poskytování první pomoci.
4. Seznámit účastníky s organizační strukturou a pravidly fungováním služby.

Výstupy výcviku:

Absolventi si osvojili techniku doprovázení osob se zrakovým postižením a základy komunikace se zrakově postiženými dětmi.

Jsou seznámeni s organizační strukturou, pravidly fungování služby a jsou připraveni začít asistovat klientům služby.

1. Seznámení s důsledky absence zraku

časový rozsah: 3 hodiny (180 minut) s 10min. přestávkou

lektori: část vedou 2 lektori:

- *nevidomý lektor* (s osobní zkušeností zrakového postižení a schopností zkušenost strukturovaně předat) vede hlavní informační části, sděluje klíčové informace, klade otázky, pojmenovává a shrnuje
- *vidící lektor* – doplňuje informace, hlídá, aby bylo řečeno nezbytné minimum dle obsahu, hlídá čas, má na starosti zařazení a vedení interaktivních prvků a zápis na flipchart

Zahájení manažerkou projektu

- uvítání, seznámení s programem, strukturou, přestávkami, organizačním zázemím apod.
- představení lektorů
- promítnutí krátkého dokumentu o asistenci zrakově postiženým dětem (dále též „DA“) event. o organizaci - 10let Okamžiku.

1.1. Život se zrakovým postižením, důsledky ztráty zraku a způsoby jejich překonávání

1.2. Kdo jsou „nevidomí“ a další „skupiny“ lidí se zrakovým postižením

- lidé s bílou holí na ulici - špička ledovce.
 - jen malé množství z nevidomých nevidí skutečně vůbec nic
 - rozmanitost zrakových vjemů u lidí s těžkým zrakovým postižením vč. nevidomých (klamné vjemy, světlocit, zbytkové vidění)
 - lidé se zbytky zraku a slabozrací jako další skupiny v rámci zrakově postižených
 - osoby se zrakovým postižením dle terminologie zákona o sociálních službách
 - podmnožina osob se smyslovým postižením, podmnožina osob se zdravotním postižením
 - univerzální nevidomý neexistuje.
 - rozdíl mezi lidmi od narození nevidomými a osleplými v dospělosti
 - nevidomé a těžce zrakově postižené děti a mládež
- možnosti doplnění:
- využití sady simulačních brýlí pro představu o zrakových vadách
 - nabídka textu o nevidomých např. opravník omylů o nevidomých

1.3. Základní oblasti rehabilitace aneb zvládání života beze zraku

S pomocí položených otázek např.: Co by se pro mne změnilo, kdybych se probudil a neviděl? Jak by probíhal můj běžný den? Co bych dělat nemohl, pro co bych musel hledat nová řešení, nové postupy atp.?

Vidící lektor zapisuje odpovědi a strukturuje je do 3 oblastí k následnému pojmenování dle oblastí rehabilitace:

- a) prostorová orientace a samostatný pohyb
- b) sebeobsluha aneb praktické dovednosti každodenního života
- c) zpřístupňování informací

ad a) prostorová orientace a samostatný pohyb (někdy „mobilita“ nevidomých)

- vnímání a orientace v prostoru (představa vzdáleností, velkých objektů, tyflografické mapky a plánky)
- dovednosti samostatného pohybu v interiéru (doma, v práci) a exteriéru (chůze s bílou holí, průvodcem, s vodícím psem)
- nácvik dovednosti chůze s bílou holí jako samostatná disciplína, zajišťují profesionální instruktoři Tyfloservisu ev. jiní), nácvik tras
- dovednost samostatné chůze s bílou holí má jen omezená část nevidomých
- komplikovaná situace lidí se zbytky zraku (obtížná role mezi viděním a neviděním, kombinace práce s holí a využití zraku)
- nebezpečí při nevyjasnění možností zrakově postiženého, rostoucí skupina těžce zrakově postižených a pokles počtu zcela nevidomých lidí)
- bílá hůl jako základní pomůcka (funkce orientační a signalizační, předvedení techniky chůze, co chrání a co nechrání, užívání a neužívání hole při chůzi s průvodcem, červenobílá hůl, hůl s vysílačkou)
- další kompenzační pomůcky a technická opatření, zpřístupňování prostředí nevidomým, odstraňování bariér (zvukové majáky, vodící linie, varovné a signální pásy, barevné pruhy ve výši zraku pro slabozraké, navigační technologie aj.)

ad b) sebeobsluha (někdy též praktická výchova nevidomých)

široký pojem: hygiena, oblékání, úklid, příprava jídla, péče o děti a rodinu, drobné opravy, zahrádkaření aj.

sebeobsluha jako samostatná disciplína s odbornými instruktory pracujícími částečně u klienta doma a částečně ve cvičných zařízeních (Tyfloservis o.p.s. ev. jinde)

- kompenzační pomůcky a podpůrná opatření (výběr z běžných výrobků, speciální kompenzační pomůcky, hmatové a ozvučené, jednoduché a náročné, digitální prvky, pro slabozraké vizuální prvky, označování předmětů aj.)

ad c) zpřístupňování informací aneb odstraňování informačního deficitu

- cca 90% informací získáváme zrakem (informace v nejširším slova smyslu, nebezpečí „relativně prázdných pojmů“ čili používání slov, jejichž přesný obsah nevidomý nemusí dostatečně znát)
- psané informace:
 - braillovo písmo pro nevidomé (systém 6 pozic hrůzně obsazených hmatnými body, nároky na kvalitu papíru, rozsah záznamu, citlivost hmatu atd.)
 - , digitální technika využívající „braila“ (hmatový zobrazovač nebo-li Braillovský řádek) a hlasový výstup
 - co je pro nevidomého „tužka a blok“ (kdysi bodátko a tabulka, pak diktafon a různé digitální záznamníky)
 - další informace: načítání knih (knihovna a tiskárna pro nevidomé)

1.4. Pojmy a komunikace s dospělým nevidomým a s nevidomým dítětem

- nevidomý nebo slepý, v sociálních službách lidé se zrakovým postižením, nevidomí lidé. (Pozor na „slepčí“)
- Je zapotřebí s nevidomým mluvit nějak jinak (obecně ne, dítěti vysvětlovat pojmy)
- nevyhýbat se obrátům odkazujícím na vidění s výjimkou klienta krátce po ztrátě zraku nebo ztrácejícího zrak
- zvážit, do jaké míry se vyhýbat či nevyhýbat se přímým pojmenováním skutečnosti ztráty zraku
- vyhýbat se výrazům vzbuzujícím znejistění, paniku - pozor, opatrně, bacha, ev. tyto výrazy doplnit vysvětlením
- problematické „směrové“ výrazy (zpřesnění – vpravo-vlevo (z pohledu koho?),

Další specifika při komunikaci:

- kdy, co a jak, ev. do jaké míry popisovat nevidomému (bezpečnost, množství informací, popisy obvykle od celku k detailu)
- orientace v situaci: představit se při setkání, „odcházím“, „podávám ti hrnek do ruky“, „jsem připravený k odchodu“ apod.
- ujasnění rolí asistenta v různých situacích
- hledání řešení situací a problémů při spolupráci (asistent nemusí ani nemůže znát vše, přiměřené získávání informací pro řešení situace od dětského či dospívajícího klienta a jeho zvyklostí s rodiči, využití jeho zkušenosti)

2. Praktický nácvik doprovázení nevidomých

časový rozsah: 3 hodiny (180 minut) s 10min. přestávkou

lektori: část vedou 2 lektori

- *nevidomý lektor* (spolupracuje při ukázkách a podává reflexi osobních zkušeností z doprovázení a asistence)
- *vidící lektor* (vysvětluje, předvádí a vede praktický nácvik)

forma: seminář a praktický nácvik získaných dovedností

2.1. rozdíly pes, hůl, asistent (klady a zápory)

2.2. Navázání kontaktu

2.3. Základní držení, úchop a postoj

2.4. Chůze nevidomý a průvodce

- zúžený prostor
- chůze po schodech
- obrubníky
- eskalátory
- procházení dveřmi
- ukazování předmětů v prostoru, orientace v místnosti, popis prostředí
- sedání na židli

2.5. Komunikace za chůze

- hlášení překážek
- diskuse
- popis okolí, zajímavostí

2.6. Zásady bezpečnosti při chůzi s nevidomými

Od této fáze probíhá nácvik situací **v exteriéru** ve dvojicích. Každý z dvojice se vystřídá v roli asistenta i v roli nevidícího (pomocí klapků na oči).

3. Základy první pomoci

časový rozsah: 3 hodiny (180 minut) s 10min. přestávkou

lektoři: zaměstnanec organizace Škola první pomoci

forma: seminář a praktický nácvik získaných dovedností

Jedná se o kurz první pomoci zajišťovaný organizací Škola první pomoci.

V tomto kurzu se kromě zásad poskytování první pomoci asistenti zaměřují i na možnosti řešení nejčastějších přidružených zdravotních problémů dětí se zrakovým postižením.

4. Specifika práce s nevidomými dětmi v projektu

časový rozsah: 3 hodiny (180 minut) s 10min. přestávkou

lektoři: 1 lektor – sociální pracovník

forma: přednáška a řízená diskuse s interaktivními prvky

Cíle :

- porozumění roli asistenta
- rozpoznání profesních kompetencí
- rozpoznání profesních hranic

Užitek pro asistenty:

- znají své kompetence, práva a povinnosti ve vztahu k dítěti, rodičům a pracovníkům služby

4.1. Kdo je asistent a co je jeho úkolem?

- brainstorming na téma Osobní asistent a následná verifikace nápadů
- řízená diskuse nad konkrétními případy - hraniční situace
- uschopňování dítěte a jeho podpora k samostatnosti

4.2. Asistent mezi dítětem a rodičem

- vysvětlení problematiky dramatického trojúhelníku - oběť, pachatel, advokát
- seznámení s častými případy vyřizování si věcí přes asistenta

4.3. Profesní hranice

- vysvětlení pojmu osobní hranice
- nutnost si vytvářet a chránit hranice (osobní, časové)
- jak odhalit manipulaci - řešení modelových situací

5. Praktické aspekty fungování projektu

časový rozsah: 3 hodiny (180 minut) s 10min. přestávkou

lektori: 1 pracovník služby

forma: přednáška a řízená diskuse

5.1. Organizačně provozní aspekty projektu

- struktura zařízení / poskytovatele
- struktura služby – pracovní pozice
- probrání a vysvětlení - DPP, pravidel služby, etického kodexu, závazku mlčenlivosti, pojištění asistenta, výčetek odpracovaných hodin

5.2. Procedurální aspekty projektu:

- zkušební pochůzka (zamluvení termínů pochůzek)
- výběr klienta a termínů asistence – pravidelnost + celý školní rok (pololetí)
- popis první schůzky s klientem a rodičem
- popis prvního doprovodu – podpora rodiče a koordinátora
- pravidla komunikace s rodiči, klientem – omluvenky, změny, problémy
- pravidla komunikace s koordinátorem – omluvenky, změny, problémy
- supervize
- probírání nejčastějších problematických situací během doprovodu a jejich řešení.

III. Zkušební pochůzka

časový rozsah: 60 min., v odůvodněných případech dle uvážení lektora 90 min

lektor: věcné a kvalifikační požadavky

- těžké zrakové postižení;
- min. středoškolské vzdělání;
- dobré komunikační dovednosti;
- znalost pojmů, technik doprovázení a sdílení postojů DA k tématům spolupráce vidících a zrakově postižených;
- informovanost o fungování projektu vč. seznámení s praktickými částmi výcviku asistentů;
- schopnosti a dovednosti potřebné ke spolupráci (týmová práce, používání PC a mobil. tel.) včetně relativně pružného časového fondu pro pochůzky;
- respektování ochrany dat, know-how a dobrého jména organizace

Zkušební pochůzka navazuje na dvoudenní výcvik asistentů a probíhá obvykle do dvou týdnů po výcviku.

Nevidomý lektor individuálně s každým účastníkem procvičuje dovednosti získané na výcviku a jejich uplatnění v běžném městském prostředí a v situacích, které nebyly přímo součástí výcviku. Pochůzka je završením výcviku a slouží k vyhodnocení, zda je asistent připraven na bezpečné, praktické a příjemné asistování klientům.

Cíle zkušební pochůzky:

- procvičit dosud získané dovednosti asistenta v terénu doprovázením nevidomého lektora plněním roli potencionálního klienta;
- vyzkoušet v praxi doprovázení v situacích, které budou obvyklou součástí doprovázení a které přitom nebylo možno odzkoušet při výcviku;
- doladit a vykomunikovat detaily doprovázení a možné reakce nevidomých;
- ze strany lektora zhodnotit připravenost asistenta na práci s klientem.

